

Српско археолошко друштво
Друштво археолога Црне Горе

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

ЈЕСЕЊИ САСТАНАК СРЕДЊОВЕКОВНЕ СЕКЦИЈЕ

Котор, 1. – 3. децембар 2023. године

Програм и апстракти

Подгорица 2023

Приредили: Милош Живановић и Марин Бугар
Издавач: Друштво археолога Црне Горе, Подгорица и Српско
археолошко друштво, Београд
За издавача: Горан Пајовић и Адам Црнобрња
Штампа: Brain Media, Подгорица
Тираж: 100

Бесплатан примјерак

ISBN 978-9940-9633-2-3

ISBN-978-86-80094-25-0

ПЕТАК, 01. ДЕЦЕМБАР 2023.

ЈУ Културни центар „Никола Ђурковић“ Котор, Обала бб, Котор, Црна Гора

од 10h Окупљање учесника у просторијама Културног центра.

12h Отварање скупа у Мултимедијалној сали Културног центра, уводне и поздравне речи.

12:15 Прва група реферата, дужина излагања 15 мин; дискусија по реферату 10 мин.

12:15h - ЈУ Културни центар «Никола Ђурковић» Котор

М. Живановић, Центар за конзервацију и археологију Црне Горе, АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЦРКВЕ УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ПОШЋЕЊУ, ШАВНИК

М. Baković, Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore, DVA SREDNJOVJEKOVNA NALAZA IZ ZETE

D. Drašković, M. Zagarčanin, Zavičajni muzej Bar – Kulturni centar Bar, NOVI REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA STAROG GRADA BARA

А. Стаменковић, М. Бунарџић, Републички завод за заштиту споменика културе Београд, РАНОВИЗАНТИЈСКИ ЛОКАЛИТЕТИ У ЗОНИ ЗАШТИТЕ ЦАРИЧИНОГ ГРАДА (РЕЗУЛТАТИ ПРИМЕНЕ РАЗЛИЧИТИХ МЕТОДА ДАЉИНСКЕ ДЕТЕКЦИЈЕ)

М. Бунарџић, Републички завод за заштиту споменика културе Београд, РАНОВИЗАНТИЈСКА БРАНА У СЕЉУ ЗЛАТА (ПРИПРЕМА ЗА ЗАШТИТУ, ИСТРАЖИВАЊЕ И КОНЗЕРВАЦИЈУ)

М. Алексић, Београд, НОВА САЗНАЊА О ПРИСУСТВУ ХРИШЋАНСТВА МЕЂУ СЛОВЕНИМА НА ПРОСТОРУ ЦЕНТРАЛНОГ И ЗАПАДНОГ БАЛКАНА У РАНОМ СРЕДЊЕМ

ВЕКУ

М. Радишић, И. Бугарски, Археолошки институт, Београд, М. Бугар, Народни музеј Крушевац, РАНОСРЕДЊОВЕКОВНИ ХОРИЗОНТ НА ЛОКАЛИТЕТУ АРЧИНОВИЦА НА ТРАСИ МОРАВСКОГ КОРИДОРА

Р. Рамадански, Градски музеј Бечеј, ОЛОВНИ ВИСЕЋИ ПЕЧАТ ПЕТРА, ЗАШТИТНИКА И АРХОНТА СРБИЈЕ

15:50 Пауза за ручак

16:50 Друга група реферата

Р. Бунарџић, Београд, ПРИЛОГ УБИКАЦИЈИ ФРАНКА ВИЛЕ У СРЕМУ (ПРЕМА РЕЗУЛТАТИМА АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА)

Ј. Ђорђевић, В. Ђорђевић, Народни музеј Панчево, СРЕДЊОВЕКОВНИ ГРОБОВИ СА «ПРОСТИРКОМ» ОД ГАРЕЖИ – РАСПРОСТРАЊЕНОСТ ПОЈАВЕ У СРПСКОМ БАНАТУ, ТУМАЧЕЊА И МОГУЋИ УТИЦАЈИ

И. Кајтез, Републички завод за заштиту споменика културе Београд, В. Видосављевић, Музеј „Рас“ Нови Пазар, ЈЕЛЕЧ НА РОГОЗНИ – ДОСАДАШЊА САЗНАЊА

Д. Вуловић, Археолошки институт, Београд, СРЕДЊОВЕКОВНА НЕКРОПОЛА БРСКОВО-ДОГАЊИЦЕ – ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ ПАЛЕОДЕМОГРАФСKE АНАЛИЗЕ

СУБОТА, 02. ДЕЦЕМБАР 2023.

10h Прва група реферата, дужина излагања 15 мин; дискусија по реферату 10 мин.

10h - ЈУ Културни центар «Никола Ђурковић» Котор

У. Војводић, В. Бикић, Археолошки институт, Београд, СРЕДЊОВЕКОВНИ ГРАД КОПРИЈАН КОД ДОЉЕВЦА –

РЕЗУЛТАТИ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА У 2023.
ГОДИНИ

Д. Радичевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Одељење за археологију, А. Цицковић, Музеј рудничко-таковског краја, Горњи Милановац, Ј. Марјановић, Горњи Милановац, М. Вранић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за археологију, Лабораторија за биоархеологију, СРЕДЊОВЕКОВНА ЦРКВА ПОД РУДНИЧКОМ ОСТРВИЦОМ

Д. Радичевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Одељење за археологију, В. Миливојевић, Народни музеј Аранђеловац, Д. Ћирковић, Чачак, А. Стојановић, А. Гачевић, Београд, АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ДВОРИНЕ–МАЦАРСКО ГРОБЉЕ У БАЊИ КОД АРАНЂЕЛОВЦА 2021–2023. ГОДИНЕ

М. Кокановић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење за археологију, Лабораторија за биоархеологију, АРХЕОЗООЛОШКИ АСПЕКТИ ИСХРАНЕ СТАНОВНИКА ЛОКАЛИТЕТА СТАРА СИНАГОГА ТОКОМ СРЕДЊЕГ ВЕКА И РАНОГ НОВОГ ДОБА

М. Марић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, В. Милутиновић, Завод за заштиту споменика културе Краљево, М. Балтић, Ј. Фортић, Музеј „Рас“ Нови Пазар, ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ЦРКВИНА У СЕЛУ ГОШЕВО КОД СЈЕНИЦЕ

Ђ. Милосављевић, „Кото“ ДСД, Подгорица, ХРОНОЛОГИЈА ПОГРЕШНИХ (?) ОДЛУКА

Љ. Врућинић, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, Бањалука, Ј. Ђајић, ЈУ Археолошки музеј „Rimski municipium“, Склани, С. Живановић, Коцељева, ЦРКВА РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ У ЛУГУ – РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСКОПАВАЊА 2021. ГОДИНЕ

И. Кајтез, Републички завод за заштиту споменика културе Београд, В. Видосављевић, Музеј “Рас” Нови Пазар,

ИСКОПАВАЊА МАНАСТИРСКОГ КОМПЛЕКСА СВ. ВАРВАРЕ
НА РЕЉИНОЈ ГРАДИНИ У 2023. ГОДИНИ

13:35 Пауза за ручак

14:35 Друга група реферата

В. Видосављевић, Музеј “Рас” Нови Пазар, ДНЕВНИК ЈЕДНЕ
КУРНЕ

М. Б. Вујовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду,
Одељење за археологију, ЗЛАТНИ ПРСТЕН СА НАТПИСОМ ІHS:
НОВО ТУМАЧЕЊЕ

А. Сабанов, Универзитет у Београду, Филозофски факултет,
Одељење за археологију, Лабораторија за биоархеологију, А.
Aquaro, Eurasien Abteilung – Deutsches Archäologisches Institut, М.
Вранић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Одељење
за археологију, Лабораторија за биоархеологију, УПОТРЕБА
ДРВЕТА НА РУДНИКУ И БРСКОВУ: АНТРАКОЛОШКА
АНАЛИЗА

Т. Младеновић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет,
Одељење за археологију, Лабораторија за биоархеологију, УЛОГА
ЖИВОТИЊА У ИСХРАНИ СТАНОВНИКА НОВОПАЗАРСКЕ
ТВРЂАВЕ У ПЕРИОДУ ОД 16. ДО 19. ВЕКА: ПРЕЛИМИНАРНИ
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ФАУНАЛНОГ МАТЕРИЈАЛА СА
ПРОСТОРА СЕВЕРНЕ ТАБИЈЕ (КАМПАЊА 2021.) (постер
презентација)

S. Delić, JU Muzeji i Galerije Nikšić, ONOGOŠT U KONTEKSTU
NOVIH ISTRAŽIVANJA (poster prezentacija)

V. Ovcharov, Technical University of Varna, Bulgaria, R. Ramadanski,
Town Museum in Bečeј, Serbia, SOME ASSUMPTIONS REGARD-
ING THE ORIGINS OF MATAPAN COINS WITH GOLDEN HORDE
TAMGAS (poster presentation)

15:50-16:30h Радни састанак секције – актуелни проблеми и избор новог
председника Средњовековне секције САД

- 19h Заједничка вечера у ресторану „City“, Стари град Котор, код Палате Драго (цена вечере износи 25 евра)

НЕДЕЉА, 03. ДЕЦЕМБАР 2023.

Екскурзија до Старог града Бара

- 09h Полазак са аутобуског стајалишта код Старог града у Котору

- 15h Повратак у Котор

западног Балкана који упућују да је овај процес започео раније него што се до сада обично веровало. Од значаја су и новија сазнања о стилским и грађевинским одликама цркве Св. Петра и Павла у Новом Пазару (Сл. 3) која су показала да је овај храм подигнут током првих деценија 9. века. Стилске особине откривених делова првобитног украса унутрашњости овог храма показују јасне паралеле са украсом са наведене крстионице, што потврђује претходне закључке, али пружа и нове могућности у истраживању појединих општих стилских и културних одлика споменика из времена око краја 8. и првих деценија 9. века на простору централног и западног Балкана. При даљем истраживању од помоћи може бити и уочено постојање одређеног обрасца у раносредњовековним управним и црквеним средиштима на простору централног у западног Балкана у којима је управно средиште било утврђено и смештено на стратешки повољном и уздигнутом положају испод кога се на нижем и приступачнијем месту налазило духовно средиште области, односно црква.

Наведена сазнања употпуњују слику о ранијем присуству хришћанства на простору централног и западног Балкана и пружају могућност за другачије сагледавање процеса покрштавања Срба као и најранијег ширења хришћанства међу Словенима.

Милица Радишић, Археолошки институт, Београд
Иван Бугарски, Археолошки институт, Београд
Марин Бугар, Народни музеј, Крушевац

РАНОСРЕДЊОВЕКОВНИ ХОРИЗОНТ НА ЛОКАЛИТЕТУ АРЧИНОВИЦА НА ТРАСИ МОРАВСКОГ КОРИДОРА

Након припремних сондажних радова 2022. године, током 2023. обављена су заштитна истраживања читаве угрожене површине на локалитету Арчиновица, који се налази на траси ауто-пута Моравског Коридора (Е–761). Локалитет се налази на око 700 m од леве обале Западне Мораве, на размеђи трстеничке и крушевачке општине. Западни део локалитета припада насељу Селиште (Трстеник), а источни Коњуху (Крушевац). Радове је извела екипа Археолошког института из Београда у сарадњи са колегама из Народног музеја Крушевац. У ископавањима је истражено

приближно 70 целина – укопа различитих облика и величина, из раздобља касне праисторије, антике и раног средњег века.

Део раносредњовековног насеља, са 25 документованих објеката, простира се у централном и западном ареалу угроженог дела налазишта. Те целине су овалне, кружне или неправилне основе, укопане у здравицу до дубине 0,5–0,7 m (сл. 1). Реч је о стамбеним и економским објектима који су били наткривени лаким конструкцијама, на шта упућују мањи кружни отисци стубова или крупно камење за њихово подупирање. У појединим објектима, или у њиховој непосредној близини, налазила су се кружна ватриша од запечене земље или пећи са деловима калота, док је уз једну такву целину затечена већа агломерација камена, која је такође могла да буде у вези са акумулацијом топлоте (сл. 2). У једној целини, у којој

Сл. 1. Дефинисње габарита укопа у основи машинског ископа

су нађене кости крупне дивљачи, забележена су два ватришта на малој међусобној удаљености. Запуне објеката садржале су солидну количину грнчарије и животињских костију, уз знатну количину камена са траговима горења. Керамика је претежно прављена на спором витлу. Разноврсно је декорисана, у комбинацији водоравних линија, валовница и јамица. Поред најбројнијих уломака лонаца, присутни су фрагменти црепуља, пржуља и вршника. Било је и нешто луксузније грнчарије, тј. уломака наранцасто печених крчага. Према одликама керамичког материјала, насеље на

Арчиновици се датује у раздобље 8–10. века.

Популација Словена, насељена уз леву обалу Западне Мораве, имала је скромну привреду. По свој прилици, већина кућног мобилијара и предмета за свакодневну употребу била је прављена од дрвета, које се није очувало.

Сл. 2. Раносредњовековна целина: мањи укуп, земљана пећ и агломерација камена

Чини се да је употреба метала била веома ограничена. Пронађено је свега неколико ножева и аморфних гвоздених предмета, уз фрагмент бронзане траке и неколико комада металне згуре. У објектима су налажени оштрачи од камена или секундарно употребљене римске опеке, камени брусевци, као и коштана шила и оплате, некада веома лепе декорације.

Значај локалитета Арчиновица издваја се по томе што су на њему први пут документоване бројније насеобинске целине раносредњовековног равничарског насеља у долини Западне Мораве. Неколико кућа сличне хронологије откривено је и на локалитету Конопљара код Крушевца, али оне нису публиковане. Да би се ближе одредило културно наслеђе житеља насеља на Арчиновици, предстоји рад на упоредном проучавању археолошког материјала са раносредњовековних налазишта из ширег

централнобалканског окружења, Подунавља, Посавине и Подриња. У овом саопштењу желимо да представимо нову грађу и да размотримо правце будућих изучавања отворених насеља уз реке у домаћој археологији.

Рашко Рамадански, Градски музеј Бечеј

ОЛОВНИ ВИСЕЋИ ПЕЧАТ ПЕТРА, ЗАШТИТНИКА И АРХОНТА СРБИЈЕ

Пажњу нам је недавно привукао један изузетан оловни висећи печат који је месеца децембра 2022. године продат на иностраној лицитацији угледне швајцарске аукцијске куће *Leu Numismatik* под бројем лота 3629 (Сл. 1). Ради се о владарском висећем печату, кружног облика. На аверсу се налази попрсје Св. Петра *en face*, који држи жезло у облику крста и свитак. Са леве и десне стране налази се натпис Θ ΠΕ ΤΡ Ο Ο Α Π Ο Σ Τ Λ (Петар Апостол). На реверсу се налази натпис у пет редова +ΚΕΡ ΠΕΤΡΟΚ ΜΙΣΤΗΚΕ ΑΡΧ΄ΣΕΡ ΒΗΑΣ (Боже помози Петру заштитнику и архонту Србије). Пречник печата је 25 mm а тежина 11.65 g. Лице и наличје имају симетричну оријентацију а отисак је релативно добро центриран. Кроз средину пломбе пролази вертикална цилиндрична шупљина, уз незнатно одступање осе, намењена украсној врпци путем које је печат првобитно

Сл. 1. Оловни висећи печат Петра, заштитника и архонта Србије (Leu Numismatik)

Јесењи састанак Средњовековне секције Српског археолошког друштва

је организован од стране:

Српско археолошко друштво

Друштво археолога Црне Горе

у сарадњи са:

Министарство културе и медија Црне Горе

ЈУ Центар за конзервацију и археологију Црне Горе

ЈУ Културни центар „Никола Ђурковић“ Котор

ЈУ Културни центар Бар

Кото д. о. о.

Ministarstvo kulture
i medija

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-9633-2-3 (Друштво археолога Црне Горе)

COBISS.CG-ID 27777284

ISBN-978-86-80094-25-0 (Српско археолошко друштво)

ISBN 978-9940-9633-2-3

9 789940 963323 >